

Українські народні казки - казки для дітей

Царівна-жаба

Царівна-жаба Де-не-десь, у якимсь царстві, жив собі цар та цариця, а в них — три сини, як соколи. От дійшли вже ті сини до зросту,— такі парубки стали, що ні задумати, ні згадати, хіба в казці сказати! Дійшли літ,— час їм женитися. Цар, порадившись гарненько з царицею, покликав синів та й каже:

— Сини мої, соколи мої! Дійшли ви літ — час уже вам подружжя шукати.

— Час,— кажуть,— таточку, час!

— Забирайте ж,— каже,— діти, сагайдаки срібні, накладайте стрілочки мідяні й пускайте в чужі землі далекі: хто до кого влучить у двір, там тому й молоду брати.

От вони повиходили, понатягували луки,— та й нум стріляти. Старший стрельнув — загула стріла попід небесами та й упала аж у іншому царстві, у царя в садочку. Царівна на той час по саду проходжувалася, підняла стрілку, любиться. Прийшла до батька, хвалиться:

— Яку я, таточку, гарну стрілку знайшла!

— Не віддавай же,— каже цар,— її нікому, тільки віддай тому, хто тебе за дружину візьме!

Коли так: через який там час приїздить старший царенко, просить у неї стрілку.

— Не дам,— каже,— цієї стрілки нікому, тільки віддам тому, хто мене за дружину візьме.

— Я,— каже царенко,— тебе візьму.

Намовились. Поїхав він.

Середульший царенко стрельнув,— звилась стріла нижче від хмари, вище від лісу та й упала у княжий двір. Князівна на той час на рундучку сиділа, побачила, підняла стрілку і понесла до батька:

— Яку я, таточку, гарну стрілку знайшла!

— Не віддавай же її,— каже князь,— нікому, тільки хіба віддай тому, хто тебе за дружину візьме.

От приїздить і другий царенко, середульший, просить стрілку. Вона відказала так, як і та. І цей каже: — Я тебе візьму.

Погодились. Поїхав.

Приходиться найменшому стріляти. Іван-царенко,— його звали Іваном-царенком,— як стрельне — загула стріла ні високо ні низько — вище хат, та й упала ні далеко ні близько — коло села в болоті. На купині сиділа жаба і взяла ту стрілку. Приходить Іван-царенко, просить: — Верни мою стрілку!

— Не дам я,— каже жаба,— цієї стрілки нікому, тільки віддам тому, хто мене за дружину візьме.

Іван-царенко подумав: «Як-таки зелену жабу та за дружину брати?» Постояв над болотом, пожурився, пішов додому плачучи.

От уже їм час до батька йти, казати, хто яку собі молоду знайшов. Ті ж два — старший і підстарший — такі раді, що господи! А Іван-царенко іде та й плаче. Батько питає в них:

— Ну, розкажіть же, сини мої, соколи мої, яких ви мені невісток познаходили?

— Я, татку, знайшов царівну,— старший каже. Підстарший:

— Я — князівну.

А Іван-царенко стоїть та й слова не вимовить: так плаче, так плаче!

— А ти чого, Іване-царенку, плачеш?

— Як же,— каже,— мені не плакати, що у братів жінки як жінки, а мені доведеться з болота зелену жабу брати... Чи вона мені рівня?

— Бери,— каже цар,— така вже, видно, твоя доля.

От і поодружувалися царенки: старший узяв царівну, середульший — князівну, а Іванко-царенко — зелену жабу з болота. От вони одружились та й живуть собі. А це якось цар забажав: яка з невісток уміє краще рушники ткати. Загадує: «Щоб на завтра, на ранок, рушники виткали і принесли показати: яка з них краща ткаля?»

Іван-царенко йде додому та й плаче, а жаба вилізла назустріч, питає:

— Іване-царенку, чого ти плачеш?

— Та як же мені не плакати, що так і так: загадав наш батько, щоб на завтра, на ранок, кожна невістка йому рушник виткала.

— Не плач! Усе гаразд буде: лягай та спи!

Він ліг, заснув, вона взяла кожушок жаб'ячий з себе скинула, вийшла надвір, гукнула, свиснула — тут де не взялись дівчата-служниці, виткали рушник, гарно орлів понашивали і віддали їй. Вона взяла, поклала біля Івана-царенка, знову кожушок наділа — і стала такою жабою, як і була.

Прокидається Іван-царенко — аж такі рушники, що він ще й не бачив таких зроду! Він зрадів, поніс до царя. Батько йому дякує за рушники дуже. Тих же рушники — так собі, простенькі, цар на кухню повіддавав, а жабині в себе на образи почепив.

От батько знов загадує, щоб невістки напекли гречаників і принесли йому: хто краще пече? Іван-царенко йде додому та й знову плаче. Жаба вилізла проти нього, квакає:

— Іване-царенку, чого ти плачеш?

— Як же ж мені не плакати: загадав батько гречаників пекти, а ти не вмієш!..

— Не плач, напечемо! Лягай та спи! Він ліг, заснув. А ті дві невістки пішли під вікно, дивляться, як вона буде робити. От вона взяла ріденько вчинила, ріденько підбила, ріденько й замісила; потім вилізла на піч, пробила дірку, вилила туди,— гречаники так і розпливлися по черені... Ті невістки швидше додому та нум і собі так робити. Напекли таких гречаників, що хіба тільки собакам повикидати. А вона, як ті пішли, кожушок з себе, вийшла надвір, гукнула, свиснула — тут де взялись дівчата-служниці. Вона їм загадала, здох до світанку були гречаники! Ті незабаром принесли їй гречаники — як сонце, такі гарні! Взяла вона положила коло Івана-царенка, а сама кожушок на себе — і знов стала такою зеленою жабою, як була.

Іван-царенко прокидається, бачить: біля нього гречаники, як перемиті. Він зрадів, поніс до царя. Батько дуже вдячний. Тих же невісток гречаники собакам повіддавав, а ці звелів до страви подавати.

От знов загадав цар своїм синам, щоб у такий і в такий день «були до мене з жінками на бенкет». Ті ж, старші брати, радіють, а Іван-царевич йде додому, похнюпивши голову, та й плаче. Жаба вилізла назустріч, питає:

— Іване-царенку, чого ти плачеш?

— Як же мені не плакати, батько загадав нам із жінками на бенкет приїхати. Як же я тебе повезу?

— Не плач,— каже,— лягай та спи, яюсь поїдемо.

Він ліг, заснув. От діждали того дня, що бенкет, Іван-царенко знов зажурився.

— Не журись,— каже,— Іване-царенку, їдь попереду сам! А як стане дощик накрапати, то знай, що твоя жінка дощовою росою вмивається; а як блискавка заблискає — то твоя жінка в дорозі вбрання вбирається; а як грім загримить — то вже їде.

Іван-царенко убрався, сів і поїхав. Приїздить, аж старші брати з своїми жінками вже там. Самі повбирані гарно, а жінки у золоті, в оксамиті, у намистах дуже дорогих. Брати стали з нього сміятися:

— Що ж ти, брате, сам приїхав? Ти б її хоч у хустку зав'язав та привіз...

— Не смійтесь,— каже,— потім приїде... Коли це став дощик накрапати, Іван-царенко каже:

— Це моя жіночка люба дощовою росою вмивається!

Брати сміються з нього.

— Чи ти,— кажуть,— здурів, що таке торочиш?

Коли це блискавка блиснула, Іван-царенко й каже:

— Це моя жіночка в дорозі вбрання прибирається!

Брати тільки плечима здвигають: був брат такий, як і треба, а то здурів.

Коли це як зашумить, як загримить грім, аж палац затрусився, а царенко й каже:

— Оце ж уже моя голубонька їде!

Коли так, приїхав під рундук берлин шестерма кіньми — як змії! Вийшла вона з берлина... Аж поторопіли всі—така гарна!

От посідали обідати; і цар, і цариця, і обидва старші брати й не надивляться на неї: сказано — така гарна, така гарна, що й сказати не можна! Обідають, то вона оце шматочок у рот, шматочок у рукав; ложку в рот, ложку в рукав. А ті невістки дивляться на неї та й собі: ложку в рот, ложку в рукав, шматочок у рот, шматочок у рукав.

Ото пообідали; вийшли в двір: почали музики грати — батько став запрошувати в танець. Ті невістки не хочуть. «Нехай вона танцює!» От вона як пішла з Іваном-царенком у танець, як зачала танцювати, то й землі не черкнеться — легко та гарно! А це: махнула правим рукавцем, що шматочки кидала,—став сад, у тому саду стовп і по тому стовпу кіт ходить: догори йде — пісні співає, а донизу йде — казки каже. Танцювала, танцювала,—далі махнула й лівим рукавцем— у тім саду стала річка, а на річці лебеді плавають. Усі так дивуються тим дивом, як малі діти. От потанцювала вона, сіла спочивати; а це й ті невістки пішли у танець. Танцюють, так як махнули правим рукавцем — кістки вилетіли та просто цареві в лоб; махнули лівим — цареві очі позабризкували.

— Годі, годі, ви мені очі повибиваєте!

Вони й перестали. Посідали на призьбі всі; музики грають, двораки царські вже танцюють.

А Іван-царенко дивиться на жінку та й собі дивується, як-таки з такої зеленої жаби та зробилась така гарна молодичка, що й очей не відірвеш! Далі сказав дати собі коня, махнув додому довідатися: де вона все те понабирала? Приїздить, пішов у світлицю, де вона спить,— аж там лежить жаб'ячий тулубець. У грубі топилося,— він той тулубець у вогонь,— тільки димок пішов... Він тоді знову вертається до царя,— саме поспів на вечерю. Довго вони ще там гуляли,— перед світом уже пороз'їхались. Поїхав і Іван-царенко з своєю жінкою.

Приїздять додому, вона ввійшла в світлицю, оглянулася,— аж кожушка й нема... Шукала-шукала...

— Чи ти,— питає,— Іване-царенку, не бачив моєї одежі?

— Якої?

— Тут,— каже,— я кожушок скинула.

— Я,— каже Іван-царенко,— спалив!

— Ох, що ж ти наробив мені, Іване! Якби ти не займав, то я б навечно була твоя, а тепер доведеться нам розлучитися, може, й навіки...

Плакала-плакала, кривавими слізьми плакала, а далі:

— Прощай! Шукай мене в тридесятім царстві, у баби-яги, костяної ноги!

Махнула рученьками, перекинулась зозулею: вікно було відчинене — полинула...

Довго Іван-царенко побивався за жінкою, довго плакав гірко, розпитувався: що йому робити? Ніхто нічого не радив. От він узяв лучок срібний, набрав у торбину хліба, тикви почепив через плече,— пішов шукати.

Іде та й їде, коли зустрічає його дід, такий, як молоко, сивий, і питає:

— Здоров, Іване-царенку! Куди тебе бог несе?

— Іду,— каже,— дідусю, світ за очі шукати своєї жінки; вона десь у тридесятім царстві, у баби-яги, костяної ноги, іду, та й не знаю куди... Чи ви, дідусю, не знаєте, де вона живе?

— Чому,— каже,— не знати? Знаю.

— Скажіть, будь ласка, дідусю, й мені!

— Е, що тобі, сину, казати: кажи не кажи, не потрапиш!

— Потраплю не потраплю, скажіть: я за вас увесь вік буду бога молити!

— Ну, коли вже,— каже,— тобі так треба, то от тобі клубочок, пусти його — куди він буде котитися, туди й ти за ним іди: саме дійдеш аж до баби-яги, костяної ноги.

Іван-царенко подякував дідові за клубочок, узяв, пустив: клубочок покотився, а він пішов.

Іде та й іде таким густим лісом, що аж темно. Зустрічається йому ведмідь. Він наложив мідяну стрілу на срібний лучок — хотів стріляти. Ведмідь йому й каже:

— Іване-царенку, не бий мене: я тобі у великій пригоді стану!

Він пожалував його,— не вбив.

Іде далі, вийшов на край лісу,— сидить сокіл на дереві. Він наложив мідяну стрілу на срібний лучок, хотів стріляти. Сокіл йому й каже:

— Іване-царенку, не бий мене: я тобі у великій пригоді стану!

Він пожалував його,— не вбив.

Іде та й іде, клубочок попереду котиться, а він позаду йде за ним та й дійшов до синього моря. То й бачить: на березі лежить щука зубата, без води пропадає на сонці. Він хотів її взяти та з'їсти, а вона і просить:

— Іване-царенку, не їж мене; кинь лучче в море, я тобі за те у великій пригоді стану!

Він її вкинув у море, пішов далі.

От так і зайшов уже аж у тридцяте царство. Аж стоїть хатка на курячій ніжці, очеретом підперта, а то б розвалилася... Він увійшов у ту хатку — аж на печі лежить баба-яга, костяна нога, ноги на піч відкидала, голову на комин поклала.

— Здоров був, Іване-царенку! Чи по волі, чи по неволі? Чи сам від кого ховаєшся, чи кого шукаєш?

— Ні,— каже,— бабусю, не ховаюся, а шукаю свою жінку коху — жабу зелену.

— Знаю, знаю! — каже баба-яга.— У мого братика за наймичку служить.

От він як узявся просити, щоб сказала, де її брат живе, вона й каже:

— Там на морі є острів, там його й хата. Тільки гляди, щоб тобі лишенька там не було: ти її як побачиш, то хапай швидше та й тікай з нею, не оглядаючись.

От він подякував бабі-язі, пішов.

Іде та йде, дійшов до моря, глянув — море, і кінця йому не видно; і де той острів, хто його зна!..

От він ходить понад морем, голову похнюпивши, журиться.

А це впливає щука:

— Іване-царенку, чого ти журишся?

— Так,— каже,— і так: на морі є острів, та ніяк не можу туди дістатись.

— Не журись! — каже.

Ударила хвостом об воду — став такий міст, що й у царя нема такого: палі срібні, побічніці золоті, а поміст склом настелений,— як ідеш, так мов у дзеркалі. Іван-царенко і пішов тим мостом та й дійшов аж на острів.

Дійшов на острів, аж там такий ліс густий, що ні пройти, ні просунутися, та темний-темний... Іван-царенко ходить попід тим лісом та й плаче, ходить та й плаче. А тут уже й хліба не стало,— нічого їсти. От він сів на піску та й зажурився. «Пропа!» — думає. Коли це біжить заєць повз нього; тут де не взявся сокіл, ударив зайця, вбив. Іван-царенко взяв того зайця, оббілував, витер огню дерево об дерево, спік, з'їв.

От наївся та й став думати: як його до палацу добитись? Знову ходить попід лісом; а ліс — сказано — просунутися не можна. Ходив, ходив, коли — зирк! — іде ведмідь.

— Здоров, Іване-царенку! Чого ти тут ходиш?

— Хочу,— каже,— як-небудь у палац дістатись, та не можна за лісом!

— Я тобі поможу!

Як узяв той ведмідь дуб'я троцтити; такі дуби вергає, що по півтора обіймища! Вергав, вергав, аж утомився. Пішов, напився води, як зачав знову ламати!.. От-от стежечку проламає! Знову пішов, води напився, знову ламає. Проламав стежку аж до палацу; пішов Іван-царенко.

От пішов Іван-царенко тією стежкою — аж серед лісу така гарна долина, а на тій долині скляний палац стоїть. Він туди пішов, у той палац. Відчинив одні двері, залізні,— нема нікого; відчинив другі, срібні,— і там нема нікого; як відчинив треті, золоті,— аж там за золотими дверима сидить його жінка, мички миче — і така зажурена, що й дивитися на неї страшно... Як побачила Івана-царенка — так і впала йому на шию:

— Ти ж мій голубе сизий, як я за тобою скучила! Якби ще трохи, небагато,— може б ти мене більше й не побачив ніколи...

Аж плаче з радощів! А він то вже не знає: чи на цім, чи на тім світі... Обнялись, гарненько поцілувалися; вона знову перекинулася зозулею, взяла його під крило — полетіли!

От прилетіли у його царство, вона перекинулася знов людиною й каже:

— Це мій батенько мене прокляв і зміюці завдав аж на три роки на послуги; а тепер уже я свою покуту відбула!

Прийшли додому та стали гарно собі жити і долю хвалити, що їм помагала.